

MATEMATIKAGA IXTISOSLASHTIRILGAN BOSHLANG'ICH SINFLARDA DIAGRAMMA VA JADVALLARNI O'RGATISH METODIKASI

Primova M.F

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti o'qituvchisi

Esonova Diyora Bunyod qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti talabasi

Mustafoyeva Nigora Maqsud qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada matematikaga ixtisoslashtirilgan boshlang'ich sinflarda diagramma va jadvallarni o'rgatish metodikasining nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Unda o'quvchilarning ma'lumotlarni qabul qilish, tahlil qilish va umumlashtirish ko'nikmalarini shakllantirishda diagramma va jadvallarning o'rni ochib berilgan. Shuningdek, ularni o'rgatishda qo'llaniladigan samarali metodlar, didaktik o'yinlar va innovatsion yondashuvlar tahlil qilingan. Maqolada ixtisoslashtirilgan sinflarda mavzuni chuqurlashtirib o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari ham ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *diagramma, jadval, boshlang'ich ta'lim, matematik savodxonlik, metodika, ko'rgazmali metod, didaktik o'yinlar, tahliliy fikrlash, statistik tafakkur, innovatsion texnologiyalar*

Hozirgi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat bilim olishi, balki olingan ma'lumotlarni tahlil qilish, taqqoslash va xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, matematikaga ixtisoslashtirilgan boshlang'ich sinflarda bu talab yanada kuchliroq namoyon bo'ladi. Chunki bunday sinflarda o'quvchilar oddiy hisob-kitobdan tashqari, mantiqiy fikrlash va ma'lumotlar bilan ishlashni ham o'rganishlari zarur. Diagramma va jadvallar matematik ma'lumotlarni ko'rgazmali tarzda ifodalashning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ular yordamida o'quvchilar murakkab ma'lumotlarni oson tushunadi, solishtiradi va tahlil qiladi. Shu sababli boshlang'ich sinflardanoq diagramma va jadvallar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish muhimdir.

Diagramma — bu ma'lumotlarni grafik ko'rinishda ifodalash usuli bo'lib, u o'quvchilarga axborotni tez va aniq qabul qilish imkonini beradi. Diagrammalar turli ko'rinishda bo'lishi mumkin: ustunli diagramma, chiziqli diagramma, doiraviy diagramma va boshqalar. Jadval esa ma'lumotlarni qatorma-qator va ustunlar ko'rinishida tartiblab berish vositasidir. Jadval orqali ma'lumotlar tizimli ravishda joylashtiriladi va ular o'rtasidagi bog'lanishlar aniq ko'rinadi.

Boshlang'ich sinflarda asosan sodda jadvallar va oddiy diagrammalar bilan ishlash o'rgatiladi. Bu o'quvchilarning statistik tafakkurini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Diagramma va jadvallarni o'rgatish jarayoni izchil bosqichlarda amalga oshiriladi.

*Birinchi bosqichda o'quvchilar oddiy ma'lumotlarni tushunishga o'rgatiladi. Masalan, nechta olma borligi, nechta o'quvchi qatnashgani kabi sodda savollar orqali boshlanadi.

*Ikkinchi bosqichda jadval bilan tanishtiriladi. O'quvchilarga sodda jadval berilib, undagi ma'lumotlarni o'qish va tushunish topshiriladi. Masalan, haftaning kunlari va ob-havo haqidagi jadval.

*Uchinchi bosqichda diagrammalar bilan tanishtirish boshlanadi. O'quvchilar ustunli diagrammalar orqali ma'lumotlarni taqqoslashni o'rganadilar.

*To'rtinchi bosqichda o'quvchilar mustaqil ravishda jadval va diagrammalar tuzishga o'rganadilar. Bu bosqich ularning ijodiy va analitik fikrlashini rivojlantiradi.

Diagramma va jadvallarni o'rgatishda turli metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Ko'rgazmali metod orqali o'qituvchi tayyor jadval va diagrammalarni ko'rsatadi. Bu o'quvchilarning mavzuni tezroq tushunishiga yordam beradi.

Amaliy metodda o'quvchilar o'zlari jadval tuzadi va diagramma chizadi. Bu usul bilimni mustahkamlaydi va mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. Savol-javob metodi orqali o'qituvchi o'quvchilarning fikrlashini faollashtiradi. Masalan: "Qaysi ustun balandroq?", "Qaysi qiymat ko'p?" kabi savollar beriladi.

Didaktik o'yinlar ham muhim rol o'ynaydi. "Ma'lumotni top", "Diagrammani to'ldir", "Kim tezroq?" kabi o'yinlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi.

Matematikaga ixtisoslashtirilgan sinflarda diagramma va jadvallar bilan ishlash oddiy sinflarga qaraganda murakkabroq darajada olib boriladi. Bu sinflarda o'quvchilarga ko'proq tahliliy topshiriqlar beriladi.

Masalan, o'quvchilar bir nechta diagrammani taqqoslash, xulosa chiqarish, ma'lumotlarni umumlashtirish kabi vazifalarni bajaradilar. Shuningdek, ular real hayotga oid ma'lumotlar asosida jadval va diagrammalar tuzishni o'rganadilar. Bu esa o'quvchilarning statistik tafakkurini, mantiqiy fikrlashini va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Diagramma va jadvallarni o'rgatishda kompyuter dasturlari va interaktiv vositalardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Masalan, elektron jadval dasturlari yordamida o'quvchilar diagrammalarni tez va oson tuzishni o'rganadilar. Interaktiv doskalar esa ma'lumotlarni vizual tarzda ko'rsatishga yordam beradi. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol ishtirok etishga undaydi.

Diagramma va jadvallarni o'rgatishda ayrim qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Ba'zi o'quvchilar ma'lumotlarni tahlil qilishda qiynaladi. Ayrimlari esa diagrammalarni tushunishda qiyinchilikka duch keladi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun o'qituvchi individual yondashuvdan foydalanishi lozim. Har bir o'quvchining qobiliyatiga qarab topshiriqlar berilishi kerak. Shuningdek, ko'rgazmali vositalardan keng foydalanish va sodda misollardan murakkabiga o'tish ham muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, diagramma va jadvallar boshlang'ich matematikaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular o'quvchilarning ma'lumotlarni tushunish, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Matematikaga ixtisoslashtirilgan sinflarda bu mavzuni chuqur va tizimli o'rgatish o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli o'qituvchi zamonaviy metodlardan foydalanib, darsni samarali tashkil etishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.
3. Boshlang'ich sinflar uchun Matematika darsliklari (1–4-sinf). – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022.
4. Ishmuhamedov R.J.. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
5. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A.. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent, 2021.